

14. Орлов М. История сношений человека с дьяволом. – Москва, 1992.
15. Пономарьов А. Царина народної уяви та її класичні розробки // Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К., 1991. – С. 5 – 24.
16. Потушняк Ф. Гад в народному віруванні // Літературна неділя. – Унгвар, 1941. – Ч. 11. – С. 88 – 90; Ч. 12. – С. 101 – 103.
17. Потушняк Ф. Душа в народному повір'ю села Осій // Науковий збірник т-ва “Просвіта” в Ужгороді. – Ужгород, 1938. – Річ. 13 – 14. – С. 33 – 44.
18. Срезневский И. Русь Угорская. Отрывок из опыта географии русского языка. – [Б. м. в.]. – 1852.
19. Сюсько М. Из народної демонології: лексика на позначення дводушників // Тези доповідей 49-ої підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького складу філологічного ф-ту Ужгородського університету. – Ужгород, 1995. – С. 90 – 92.
20. Токарев С. Религиозные верования восточнославянских народов XIX – начала XX в. – Москва, 1957.
21. Толстая М. Из материалов карпатских экспедиций // Восточнославянский этнолингвистический сборник. Исследования и материалы. – Москва, 2001. – С. 477 – 495.
22. Хобзей Н. Гуцульська міфологія: Етнолінгвістичний словник. – Львів, 2002.
23. Чеховський І. Демонологічні вірування і народний календар українців Карпатського регіону. – Чернівці, 2001.
24. Шараневич І. Словянські начатки у склонов Карпат // Walny zjazd członków towarzystwa pedagogicznego w Kołomyi. – Lwów, 1871. – S. 113 – 127.
25. Dobrzański K. Znachorstwo w Samborskiem // Odbitka z kwartalnika etnograficznego “Lud”. – Т. 33. – Lwów, 1934.
26. Falkowski J., Pasznyi B. Na pograniczu łemkowsko-bojkowskiem. Zarys etnograficzny. – Lwów, 1935.
27. Fischer A. Rusini. Zarys etnografji Rusi. – Lwów – Warszawa – Kraków, 1928.
28. Leonard Pełka J. Polska demonologia ludowa. – Warszawa, 1987.
29. Strzetelska Grynbergowa. Staromiejskie ziemia i ludność. – Lwów, 1899.

А н н о т а ц и я

На основе широкого круга литературы XIX – начала XXI в. и современного этнографического полевого материала с территории Бойковицны автор анализирует традиционные народные представления о так называемых “знающих”, “непростых – людях, наделенных необычными способностями и возможностями.

Світлана Боян

БОЙКІВСЬКА ПИСАНКА У НАРОДНИХ ВІРУВАННЯХ ТА ОБРЯДАХ

Унікальним культовим мистецтвом, пов'язаним одночасно з вірою, міфологією і обрядами у бойків є писанка. Писанка – це розписане мініатюрним орнаментом куряче яйце, яке вважалося у давнину символом життя, весни, сонця, навіть зародком усього Всесвіту [39, с.385].

Так, дослідник С. Килимник зазначає, що ще в дохристиянські часи яйце було емблемою Сонця-Весни, часткою сили Сонця. Навіть самий жовток яйця за своїм кольором і формою нагадує сонце [12 , с. 175]. Звідси можна стверджувати, що пташине яйце в язичницькі часи порівнювалося із сонцем. Адже весною сонце набирає сили і починає нагрівати землю, тобто в цей час народжується, воскресає природа. Аналогічно, всі птахи

починають нести яйця, виводити пташенят лише з приходом весни, з силою сонця. Сонце, за народними віруваннями зародилося із золотого яйця, а тому бог Сонця творить у кожному яйці життя. На Великдень сонце воскресає : “трає”, “скаче”. В цей день все веселиться на небі і на землі. Ось чому писанки найчастіше фарбують у червоний колір та розписують при “живому вогні”, бо це найвищі чари від злих духів [4, с. 497]. З давніх-давен, на думку І. Нечуя-Левицького, Сонце є символом моральної чистоти і духовного світла, тому й є традиція зображати ангелів і святих із золотим німбом навколо голови [21, с. 91].

Взагалі яйце птаха – це зародок життя, символ Бога-Сонця – Дажбога, воно в слов’ян-язичників символізувало – добро, радість, щастя, любов, достаток, успіх, прихильність добрих сил, захист людини від лихих сил - усе це було зосереджено в писанці. Згідно міфології, писанка – це символ вшанування прародителя світу могутнього бога Рода, який має здатність перевтілюватися в сокола. У предковічні часи, Сокіл-Род зніс золоте яйце, з якого народився Всесвіт [4, с. 370]. За легендою, писанки принесли людям птахи. Якось однієї суворої зими птахи не встигли відлетіти у вирій і люди відіграли птахів, а навесні відпустили у вирій. Звідти птахи не забарилися, а на крилах своїх разом із чарівною весною принесли дивні яечка. Відтоді з приходом весни, люди розпочинали писати писанки. Вони вірили, що птахи знають більше від них, знають таїну життя, бо в собі носять яечко - символ народження, Сонця, воскресіння [40, с. 2].

Писанка на сьогодні мало досліджена, хоч наукових праць [3; 15; 17; 34; 35] є декілька, але ще на основі незначних досліджень, яких ми сьогодні можемо використати [31; 9; 24; 13; 2; 35; 6; 15; 23; 10; 29; 43; 32; 33; 3; 42], з впевненістю можна підтвердити, що писанка існувала ще до народження Ісуса Христа, і що мала надзвичайно велике обрядове значення в наших пращурів.

Дослідники пов’язують походження писанки з сонячним культом, що прийшов до слов’ян зі Сходу [38, с. 476]. Археологічні знахідки підтверджують при розкопках стародавніх могил, що писанка ще була за доби антиків. Вірячи у животворну силу фарбованого яйця, наші предки клали керамічні писанки у домовину покійникам [22, с. 21]. У 1908 р. археологічною експедицією під керівництвом Ф. Хвойки на Полтавщині було знайдено глиняні яйця із різним орнаментом. Аналогічний орнамент зустрічався і на посудинах, що були знайдені під час даної археологічної експедиції. порівнюючи аналогію орнаменту глиняних писанок і посудин, дослідники довели, що звичай розмальовувати писанки в Україні походить ще з дохристиянських часів. Археологами знайдені керамічні, розписані зеленими, коричневими і жовтими барвниками писанки, що відносяться до часу Київської Русі. На вкриту жовтою поливою поверхню писанки наносять безкінечні горизонтальні лінії зеленою поливою. Доки зелена полива ще не висохла, від полюса до полюса писанки проводять вертикальні лінії ще сирі фарби, розтягуючись перетворюються у фігурні дужки, схожі на гілки дерева [18, с. 333-334]. На думку багатьох дослідників, такий метод розфарбовування писанок ніде, крім Київської Русі, не застосовувався. З прийняттям християнства в Київській Русі він продовжує побутувати серед населення. Християнство, включивши яйце в свою символіку, зробило істотне доповнення : яйце не лише символ життя, сонця, але й символ Воскресіння Христа. Християни прийняли цей звичай, вклавши в нього інший зміст : крашанки, які пофарбовані в червоний колір, що має особливу силу, бо яйце в пасхальні свята зафарбоване кров’ю Христа [9, с. 7].

Щодо походження звичаю готувати на Великдень писанки та крашанки (яйце зафарбоване у червоний колір) серед бойків існує багато християнських легенд.

Наприклад: після смерті Ісуса Христа сім іудеїв зібралися на бенкет. Серед страв були смажена курка і зварні яйця. Під час бенкету один із іудеїв, згадавши про покараного, сказав, що Ісус воскресне на третій день. На це господар дому заперечив: “Якщо на столі курка оживе, а яйця стануть червоними, тоді він воскресне”. І в цей момент яйця змінили свій колір, а курка ожила [40, с. 2]. На Східній Бойківщині побутувала серед населення така легенда: коли Ісус Христос воскрес, то він промовив до воїнів, які охороняли його усипальницю: “Ідіть і скажіть усім людям, що Христос воскрес. а щоб вам повірили то ось вам знак – писанка”. Відтоді й пішов звичай фарбувати писанки і дарувати один одному на Великдень [24, с. 2]. Як зазначає, Митрополит Іларіон щодо святкування Воскресіння Христового увійшли у поганські звичаї: Ще Карфагенській Собор 318 р. виступив проти фарбування писанок і взагалі святкування, адже вважалося язичницьким звичаєм. У 68 Правилі йшлося: “Поганських звичаїв не чинити, а саме : на дошках не скакати і на гойдалках не гойдатися, і яйцями не качати і не бити, і грохотання (реготання) не чинити. А коли хто не послухає цього, нехай буде заборонений 5 років, 140 поклонів на день і 280 молитов” [20, с. 288]. Проте незважаючи на такі заборони, язичницькі звичаї прижилися до християнських свят, особливо писанка, виготовлення і використання якої припадає на весняну пору року. На Бойківщині писанка – окраса Великодня першого, другого і третього дня. Як говорили бойки “сливити сливки”, тобто писати писанки – “то добра традиція бойків на протязі віків” [37, с. 10]. Писанки розписували як правило перед Великоднем у період Великого посту, а найчастіше за тиждень до Великодня. Писанки повинні були бути на Великдень у кожній хаті бойка. Писали писанки мами своїм дітям, тому що вважалося , що й Мати Божа писала писанку малому Ісусові. Також пишуть хресні матері своїм похресникам і “роздають першого дня Великодня, перед вечірнею” [31, с. 1]. У деяких районах Бойківщини, писали писанки тільки дівчата, а на Великдень роздавали хлопцям. А коли дівчина крадькома подарує хлопцеві писанку - на весілля найближчим часом [40. с. 2].

На Долинщині починали розписувати писанки ще з початку Великого посту. Господиня в кожній хаті після закінчення робіт, пізно увечері, коли вже тиша в хаті і вся сім'я засинає – тоді сідала розписувати писанки, інколи всю ніч. Як правило, писанки писалися тільки пізнім вечером, або вночі, тільки не при денному світлі. Говорили: “Вже павуки снують по кутках, пора дітям спати, а нам писанки писати” [36, с. 3].

У деяких селах Рожнятівщини писанки писали тільки у великодню п'ятницю [40, с. 1]. Розписувати писанки вважалося великою святістю, ідентичною до релігійного ритуалу. Переважно цією справою займалися дівчата і жінки-господині. Перед початком роботи їм не можна було протягом дня сваритися, сперечатися, “і злого нічого не мислити” [36, с. 3]. В спокійному душевному стані господиня розпочинала молитву і скроплювала свяченою водою яйця й те місце, де мали б розписуватись писанки. Приготовлені яйця для писанок неодмінно повинні були бути круглі (а не довгуваті), гладенькі, без плям і обов'язково від молодих курок, що перший рік почали нестися [40, с. 2]. Помолившись і покропивши свяченою водою, господиня або дівчина сідала на стілець, який був накритий виверненим кожухом, брала двома-трьома пальцями біленьке яйце, перед цим чисто обмита в розчині оцту з водою, після чого висушене – вмачала писачок (тоненька мідна бляшана трубочка на тонкій голці у вигляді літери “т”) у віск і починали писати. До писачка закладали віск і нагрівали над свічкою, і тоді легенько проводили писачок по білому чистому яйцю. Спочатку поділяли яйце лініями на чотири поля, робили для орнаменту контури й опускали у відповідну холодну фарбу. Висушивши, знову писали писачком узор, штрихи, крапки, кривульки та ін. І знову опускали у нову фарбу, потім сушили і закінчували орнамент [36, с. 3]. У Страсний четвер або суботу перед Великоднем

розфарбовані писанки розкладали у великій глиняній мисці й всували в піч після випічки хліба чи паски. Коли віск на писанках розтоплювався, миску з писанками виймали з печі й витирали їх чистенькою ганчіркою. Віск обтирався і писанка була готова, гарна з неперушеним орнаментом. Такі писанки зберігалися тривалий час [40, с. 3].

У деяких селах Східної Бойківщини писанки після написання, опускали в гарячу воду й віск таким чином можна було обтерти, а саме яйце залишалося сирым. Часто фарби від гарячої води зливалися і втрачався первісний орнамент. Для цього брали свячену воду (“Йорданську” чи “Купальську”) [36, с. 3-4].

При фарбуванні писанок бойки використовували здавна фарби, які робили самостійно. Так, червону фарбу отримували із суміші : цибулиння, дубової кори або моху. Чорну виробляли з кори вільхи, чи мальви. Зелену добували з озимини, омели, барвінку. Фіолетову – з бузини, пролісків чи рясту. Пізніше почали використовувати для розпису писанок куплені фарби [37, с.10].

Велике значення мала символіка фарб. Пофарбоване в червоний колір яйце називалося ще крашанкою. Воно символізувало радість життя, любов, для молодих – надію на одруження. Цей колір присвячувався сонцю. Жовтий колір символізував місяць і зорі, а в сільському господарстві – врожай. Зелений колір – весну, воскресіння, оживання природи, багатство рослинного і тваринного світу. Чорний з білим – пошану духів померлих, подяку за охорону від злих сил та опікунство. Найбільш чарівною писанкою вважалася та, на якій орнамент був намальований кількома фарбами, що символізували родинне щастя, мир, любов, успіх [12, с. 177]. Тому на Великдень обдаровували на знак побажання не всім однаково зафарбованими писанками. Дітям і молоді дарували писанки, зафарбовані світлими кольорами, які символізували життя, а старшим людям – писанки з темною чи чорною фарбою. На чорний колір пофарбовані писанки носили й на могили померлих [37, с. 11].

Значне місце в писанкарстві бойків належить орнаментальності писанок. Орнамент найбільш архаїчний за своїм походженням. Деякі елементи писанкового розпису, як вважали радянські дослідники, беруть початок ще в первісному мистецтві, походять від знаків чи зображень, що символізували давні уявлення про будову Всесвіту та приналежність людини до небесних світил, насамперед – Сонця. Символічних малюнків у бойківській писанці нараховується понад сто. Кожний малюнок-орнамент мав своє магічно-символічне значення. Особливо поширеним на бойківських писанках було зображення спіралі (або “кривульки”), що символізувало у предків “нитку життя”, вічність сонячного руху [12, с. 177]. Як зазначає академік Б. Рибаків, зображення спіралі виникло у землеробських племен ще в добу енеоліту, як символічне відображення руху сонячного світила по небосхилу. Інші вчені пояснюють мотив спарених спіралей, як символ поділу всієї природи: правий завиток – розвиток, зростання, ранок, весна; лівий – зменшення, старіння, вечір, осінь [26, с. 33]. Зародження спіралі пов’язують також з першою прикрасою людини енеоліту, якій вдалося зробити з міді спіральний дротик.

На бойківських писанках, крім солярних знаків досить часто зустрічалися і так звані “громові знаки, зокрема малюнок у вигляді зигзага – “кривульки. Цей знак у давнину в орнаменті був символом блискавки. Його відтворено на амулетах-топірцях, присвячених богу грому і блискавки у слов’ян – Перуну [19, с. 37].

З-поміж містичних знаків на писанках батьків дуже часто прослідковувався знак часткового хреста, або “свастика” – тричвер, рожа – зірка. Згідно тверджень польських етнографів, свастика – це віддавна вживаний арійськими народами символ сонця-вогню, а також знак побажання щастя й довгого життя [1, с. 35]. Діаспорні українські дослідники

вважають ці знаки символом найвищого божества наших пращурів – Сонця. Зокрема, тригвер, або тринінг – знак, відомий ще з часів трипільської культури, що знаменував собою небо, землю і повітря, або ще – народження, життя і смерть. У орнаменті стародавньої Русі цей мотив був знаком вогню, домашнього вогнища [8, с. 58].

Як зазначає дослідник В.Давидок, зображення свастики із закругленими згинами на писанці символізує чотири пори року, тобто чотири періоди вегетації: весна – народження, літо – розквіт, осінь – відмирання, а зима – стан вічного спокою [7, с. 116-117].

Фактично по всій території Бойківщини побутував орнамент у вигляді зірок. Джерела цього мотиву прослідковуються у мистецтві слов'ян з VIII ст., характерним явищем яких є різні форми – чотирикутна зірка, шести і більш променева. Дослідник бойківських писанок М.Скерик вважає орнамент писанок у вигляді зірки одним із найпопулярніших. З цим орнаментом пов'язана конкретна форма зображення – це маленьке коло по центру, від якого відходять крапкоподібні промені [12, с. 37-38]. Така форма зустрічається і в тих орнаментах, що мають сонячні мотиви. Давнім солярним символом виступає косий хрест, який ще за часів черняхівської культури у слов'ян був знаком, що символізував зимове, весняне та літнє сонцестояння. Хрестоподібна форма цього мотиву бере початок від давнього знаряддя, яким добували вогонь. Б.Рибаків зазначає, що вірогідно цим знаряддям і запалювали ритуальний вогонь тричі на рік у пору сонцестояння і рівностояння [26, с. 67]. Другим важливим солярним символом є тетраскел – чотириніг, за своїм походженням споріднений з хрестом, але відрізняється від нього загнутими кінцями. У солярному циклі він символізував рух сонця по небу. Проте з часом втрачається первісне символічне значення солярних мотивів, а поширюється тільки суто декоративний варіант.

На східній Бойківщині побутував характерний для всієї України писанковий орнамент сорок клинців. Така писанка дійсно має 40 рівномірних клинців-трикутників, накреслених білою чи жовтою лінією, а трикутники різнокольорові найчастіше зустрічаються з зірочками в середині трикутників. Кожен трикутник був присвячений певному значенню: приходу весни, тобто всі пори року, тодішнє господарське життя. Дана писанка символізувала народження дітей, здоров'я господарів, одруження тощо [12, с. 181-182].

Писанка, яка має сорок клинців-трикутників, пов'язаних з чарівним числом три, яке символізувало три стихії – воду, повітря й вогонь, або матір, батька й дитину. Кожен клинець має свій зміст і молитво-присвячений Сонцю, Місяцю, зорям, воді, повітрю, оранці, посіву, проростанню, дозріванню хлібів, збиранню урожаю, молотьбі, саду, пасіці, приплоду худоби тощо. Далі клинці присвячувалися родині: народженню, добру, щастю, одруженню тощо [4, с. 370].

На Рожнятівщині часто побутували писанки з орнаментом сонця, місяця і зірок. Ця писанка присвячувалася найвищим силам природи. Писанка Сонце вважалася чи не найстарішою й найголовнішою, адже присвячувалася богові Сонця. Символом його був кінь. Така писанка причаровує Сонце для добра і життя на землі, возвеличує його в різноманітній символіці триног, рож, променів і ін. [4, с. 372].

Таким чином, кожен орнамент, знак на писанці мав свій символ – сонце, зорі, спіралі – кривульки, свастика, сорок клинців та інші – це закодовані наші обереги, які додають сили, приносять радість, застерігають від злих духів. Такі писанки бойки освячували на Великдень в кошику біля церкви і роздавали сусідам, дітям, використовували за призначенням. Освячені писанки клали у миску з водою. Першою цією водою вмивалася дівчина на виданні, а за нею – всі члени сім'ї [22, с. 22].

В Обливаний понеділок на Бойківщині дівчата відкуплялися від хлопців писанками,

щоб ті не обливали водою. Було, що хлопець перед засиланням сватів до дівчини дарував їй писанку. Писанка привертала парубкові кохання дівчини, а тому він ховав цю писанку, щоб ніхто не наврочив [37, с.9]. Бездітні жінки, щоб діждатися дитини, три роки поспіль писали по дванадцять писанок, розмальованих квітами та роздавали їх дітям. Здавна дітей вважали посланцями неба й вірію, а тому в першу чергу на Великдень дарували їм писанки. Такому подарункові діти були надзвичайно раді. Отримавши писанки, діти збиралися на свої дитячі великодні ігри. Найчастіше застосовували гру, що називалася Цокання або товкання. Проводили її так: одна дитина тримала свою писанку в руці носком вгору, а друга дитина так само тримала яйце і стукали, цокали своїми писанками, одна об одну. У кого писанка розбивалася, її віддавали тому, хто розбив її. Проте така гра в дітей не відомо, що тлумачила, адже вони просто гралися. Місце цього дійства відбувалося переважно біля церкви. Була в дітей ще одна гра писанками – це скочування з горбочка. Діти сідають над горбочком півколом і кожен по одній спускає з горбочка свої писанки, які котяться вниз, вдаряючись одна об другу. Якщо розбивається одна писанка, а інша залишається ціла, то та дитина, в котрій – остання, забирає собі розбиту. Третя дитяча гра: усі діти відходять від місця гри і лягають обличчям вниз до землі, двоє – троє дітей ховають свої писанки (біля себе, або неподалік). Коли заховали, тоді гукають інших: Хто відразу знайде мою писанку – отримає її. Не знайде – свою кладе [36, с. 4].

В деяких селах Центральної Бойківщини, як зазначає дослідник М. Кордуба, цокалися писанками й старі бабусі. Чия писанка розіб'ється раніше, той раніше помре. [15, с. 14].

Використовували писанки не тільки для ігор у великодні свята, але під час великих свят їх підкладали у ясла корів, коней, щоб ті добре родили та добре давали молоко (корови). З писанками та посвяченими гілками верби вперше виганяли худобу на пасовисько. Писанки розкидали по грядках, щоб була гарна городнина, або клали у гніздо квочки, щоб були здорові курчата [4, с. 372].

Для збереження доброго урожаю писанки на свято Юрія (6 травня) котили по зеленій пшениці й закопували у землю. Свячені писанки у бойків були також оберегом житла від грому й вогню. Їх зберігали у хаті на видному місці, розвішуючи біля образів, як оберіг. Вважали, якщо писанці після освячення минув рік, вона набуває ще більшої сили. Писанки використовували також як ліки від деяких захворювань (вроки, пропасниця тощо) [39, с. 386].

Отже, є всі підстави твердити, що писанка виступала ще в дохристиянський період як джерело життя, світла, тепла, символ весни, сонця, символ створення світу. Пізніше, в християнські часи і зараз, писанка являється як символ Воскресіння Христа. Характерним явищем писанки залишається те, що символічне значення її орнаменту, фарб є різноманітним у кожному регіоні України. Найбільш цікавим у цьому плані виступає етнографічна група – бойки, які не тільки зуміли зберегти орнаментальність бойківських писанок до сьогодні, але ще й дотепер по деяких гірських бойківських селах бабусі передають своїм дітям, внукам значення, обрядові дії, магичні властивості бойківських писанок.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрієвський В. Звичаї та обряди українського народу. – Краків, 1941.
2. Богород А. Ідеологічна боротьба навколо писанки // Сварог. – 1996. – Випуск 4.
3. Болсуновський К. В. Писанки как предмет языческого культа. – К., 1909.
4. Войнович В. Українська міфологія. – Видання 2-е, стереотипне. – К., 2005.

5. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис в 2-х т. т., Т.1. – Мюнхен, 1956.
6. Гургула І. Писанки Східної Галичини й Бойківського народного мистецтва // Нова хата. – Львів, 1930.
7. Давидюк В. Первісна міфологія українського фольклору. – Луцьк: Вежа, 1997.
8. Маркевич В.П. Символы небесных светил в орнаменте древней Руси. Современная археология. – М., 1975. – С. 33
9. Денисенко В. Писанки // Шлях перемоги. – 15 квітня – 1998. – С. 7.
10. Кара – Васильєва Т. Писанка – культурний символ України // Міжнародний з'їзд писанкарів. – К., 1992.
11. Катрій Ю. Великодні свята і звичаї в Україні // НТЕ. – 1998. – №2/3. – С. 34 – 39.
12. Климник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. В 2-х кн. – К., 1994. – Кн. 1.
13. Климник С. Писанка // Наша культура. – Ч. 4 – 5. – 1953.
14. Костомаров М. І. Слов'янська міфологія. – К., 1994.
15. Кордуба М. Писанки на Галицькій Волині. – Львів, 1899.
16. Грищук М. Українська міфологія. – Тернопіль, 1994.
17. Кульжинський С. К. Описание коллекций народных писанок. – М., 1889. – Выпуск III. – С.72.
18. Лозко Г. С. Українське народознавство. – 3-є видання, Харків, 2005.
19. Ляшенко О. Г. Орнаментальні мотиви писанок Бойківщини // Літопис Бойківщини – Канада, 1985. – Ч. 1 / 41 (52). – С. 35 – 39.
20. Митрополит Лларіон. Дохристиянські вірування українського народу. – К., 1992.
21. Нечуй – Левицький І. Світогляд українського народу. Ескіз української міфології. – К., 2003.
22. Орел Л. Україна в обрядах на межі тисячоліть. – К., 2001.
23. Паньків М. Прикарпатські писанки. – Івано – Франківськ, 1994.
24. Пожоджук Д. Символіка української писанки // Українське слово. – 2001. – Ч. 15. – С. 11.
25. Пожоджук Д. Словесно – обрядова поезія етикету в різдвяних обрядах і звичаях // Етика і культура. – 2005 – 2006. - №2 – 3. – С. 75 – 83.
26. Рыбаков Б. А. Макрокосмос в микрокосмосе народного искусства. Декоративное искусство. – М., 1975. – Ч. 1 – С. 33.
27. Рыбаков Б. А. Народный календарь: народные приметы, пословицы, поговорки и другое. – Свердловск, 1990.
28. Рыбаков Б. А. Язычество древних славян. – М., Наука, 1981. – 607 с.
29. Романець П. Писанка і прадавні джерела українського народного мистецтва // Міжнародний з'їзд писанкарів. – К., 1992.
30. Сапіга В. Українські народні свята та звичаї. – К., 1993.
31. Скорик М. Бойківські писанки // Літопис Бойківський, - 1933. – С. 1 – 6.
32. Скорик М. З джерел писанкового орнаменту: Питання генезису рослинних мотивів // Наша культура. – Варшава. – 1980. - №3. – С. 11 – 12; №4. – С. 4 – 7.
33. Сумцов Н. Ф. Писанки // Київська старовина. – 1891. - №5. – С. 185 – 203.
34. Соломченко О. Г. Писанки Українських Карпат. – Ужгород, 2004.
35. Таранушенко Українські писанки як пам'ятки народного малярства. – Харків, - 1928.
36. Науковий етнографічний архів Інституту історії та політології Прикарпатського Національного університету ім. В. Стефаника. — Ф. 1, опис 6, спр.10, аркуш 1 – 4.
37. Науковий етнографічний архів Інституту історії та політології Прикарпатського Національного університету ім. В. Стефаника. — Ф. 1, опис 6, спр. 9, аркуш 1 – 9.

38. Українська загальна енциклопедія в 3 – х томах. Т. 3 – Львів – Станіслав – Коломия, 1930. – 530 с.
39. Українське народознавство: Навчальний посібник / за ред. Павлюка С. П. – 2 – е видання, перероблене і доповнене – К., 2004.
40. Науковий етнографічний архів Інституту історії та політології Прикарпатського Національного університету ім. В. Стефаника. — Ф. 1, опис 6, спр. 10, аркуш 1 – 4.
41. Чеховський І. Г. Демонологічні вірування і народний календар українців Карпатського регіону. – Чернівці, 2001.
42. Щербаківський В. Основні елементи орнаментативної українських писанок та їхнє походження // Праці відділу українознавства. – К., Оттава, 1990. – Т. 7. – С. 3 – 29.
43. Шовкопляс Г. М. Давньоруські писанки // Археологія. – 1980. – Випуск 35. – С. 92 – 98.

А н н о т а ц и я

Рассматриваются основные элементы орнаментации писанок как уникального культурного искусства бойков, анализируется их символика и связь с народной мифологией и обрядами

Ольга Коновалова

**ОСОБЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЛОКАЛІЗАЦІЇ
АНТРОПОМОРФНИХ ЗОБРАЖЕНЬ В УКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНІЙ
ОРНАМЕНТИЦІ У ХІХ-ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.**

Мета багатьох наукових досліджень останнього десятиріччя – ретельне дослідження національних витоків і окреслення етнічної самобутності. У зв'язку з цим посилюється зацікавлення українською народною орнаментикою. Аналіз складових цієї галузі дає відповіді не тільки на вузькопрофесійні, мистецтвознавчі питання, а і на досить широкі, такі, що мають загальнонаціональний інтерес.

Дослідження антропоморфних зображень в народній орнаментиці ХІХ – ХХ ст. дозволяє простежити зв'язок індивідуального, особистого, що йде від майстра, з колективним, генетичною пам'яттю предків. Використання антропоморфних зображень сучасними майстрами народного мистецтва свідчить про існування стійких архетипів, вивчаючи які можна прослідкувати зміни у духовному розвитку людини і відображення цих змін на зв'язку людина – ужиткова річ. Адже витвір майстра завжди був наслідком переформування природних матеріалів та особистої енергії людини. Отже, сакральність була закладена ще на початку створення речі. І тому існування антропоморфних зображень в українській орнаментиці розглядається, як наслідування пам'яті наших предків, коли людина ще відчувала тісний зв'язок з природою, і як особисте світосприйняття, в якому віддзеркалюється сучасний стан людини та її існування в історичному контексті.

Дослідженню антропоморфних зображень в українській орнаментиці не приділялась достатня увага в зв'язку з розповсюдженою думкою про домінування у декорі рослинних і геометричних мотивів. Але останні розвідки свідчать про вагоме місце зображень людини в орнаментиці декоративно-ужиткового мистецтва України [1, 149]. І щоб дослідити це явище, необхідно простежити як історію розвитку антропоморфних зображень від давнини до сучасності, так і їх регіональну локалізацію протягом ХІХ – першої половини ХХ ст. На актуальність цієї проблематики звернув увагу український науковець О. С. Найден, який серед головних напрямків дослідження орнаментики позначив з'ясування походження мотивів та механізму їх засвоєння мистецтвом, визначення правил і законів поширення та